

1948

★ SVĚT SE ROZDĚLUJE ★

METODIKA K PRACOVNÍMU LISTU (2. STUPEŇ ZÁKLADNÍCH ŠKOL A ODPOVÍDAJÍCÍ ROČNÍKY VÍCELETÝCH GYMNÁZIÍ)

Časová dotace:	45 minut (možné použít i pro delší časovou dotaci)
Způsob práce:	skupinová práce, individuální práce, čtení s porozuměním
Klíčová slova:	železná opona, rozdělení světa, východní a západní blok, propaganda

Výukové cíle:

Aktivity realizované pomocí jednotlivých cvičení z předkládaného pracovního listu vedou žáky k pochopení palčivých mezinárodních problémů a klíčových momentů druhé poloviny 40. let 20. století. Tím se míní především rozdělení světa tzv. železnou oponou, k němuž výrazně přispěl komunistický převrat v Československu v únoru roku 1948. Žáci na základě práce s dobovými prameny (obrazové, písemné) kriticky zhodnotí důležité aspekty tehdejšího bipolárního světa. Důraz se klade na propojení československých a světových dějin. Žáci interpretují dopad „velkých“ světových dějin na každodenní život obyvatel Československa, státu spadajícího do východního bloku. Výukový materiál vede žáky k rozvíjení jednotlivých klíčových kompetencí dle RVP.

1. Uveďte vyučovací hodinu evokací prostřednictvím obrázků železné opony v aktivitě č. 1 – Minulost v obrazech. Vyzvěte žáky, ať odpoví nejprve na otázky k obrázku A a pak na ty k obrázku B. Nechte žáky pracovat a diskutovat ve skupinách, poté si projděte otázky společně. Poskytněte žákům základní informace o obrázcích.

Fotografie zachycuje pohraniční věž s ostnatým drátem, výmluvný symbol rozdělení Evropy během celé studené války. Tento obrázek by měl u žáků evokovat uzavření západních hranic Československa po roce 1948, respektive hranic se západním Německem a Rakouskem. Největší prostor pro diskusi nabízí otázka č. 3, která se zabývá tím, jak rozdělení Evropy dopadalo na každodenní život obyvatel Československa. Pokuste se zároveň směřovat diskusi žáků ke komparaci se životem obyvatel dnešní Evropy. Položte následující otázky: a) Existují také v současné Evropě nějaké hranice? b) Jak vnímáte příliv uprchlíků z tzv. třetího světa do Evropy?

Karikatura zobrazující železnou oponu (iron curtain) jasně poukazuje na nepřátelské vztahy mezi Západem a Východem. Je dílem západní propagandy a Sovětský svaz je zde prezentován jako tvůrce železné opony. Na druhé straně zdi stojí západní představitelé, v rukách drží dokumenty nazvané Plans for New World (Plány pro nový svět). Za povšimnutí stojí lidé, kteří se snaží dostat za každou cenu přes zeď pryč na druhou stranu (skutečná, Berlínská zeď byla vztyčena až roku 1961). Směřujte diskusi žáků znovu k tomu, jak „velké“ politické dějiny dopadaly na životy běžných lidí: nová hranice na ně nebrala ohled, rozdělovala rodiny, v případě Německa též města, ulice apod.

Doporučená literatura ke studiu tématu „rozdělený svět“

- Durman, K., *Popely ještě žhavé. I. Válka a nukleární mír (1938–1964)*, Praha 2004.
Gaddis, J. L., *Studená válka*, Praha 2006.
Johnson, P., *Dějiny dvacátého století*, Praha 1991.
Krátký, K., *Marshallův plán: Příspěvek ke vzniku studené války*, Plzeň 2010.
Luňák, P., *Západ. Spojené státy a západní Evropa ve studené válce*, Praha 1997.
Nálevka, V., *Studená válka*, Praha 2003.
Nálevka, V., *Světová politika ve 20. století I., II.* Praha, Praha 2000.
Vykoukal, B. – Litera, B. – Teichman, M., *Východ: Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944–1989*, Praha 2000.

NÁRODNÍ
MUZEUM

200 dotkni se!
století!

2. K tomu, aby si žáci uvědomili význam problematiky rozděleného světa slouží úryvek z projevu Winstona Churchilla, který tento státník přednesl ve Fultonu (USA, stát Missouri) roku 1946 při přebírání čestného doktorátu na tamější univerzitě.

Proslulou se stala zejména druhá část projevu (úryvek v aktivitě č. 2), ve které Churchill zdůrazňuje, že Sovětský svaz svými aktivitami ohrožuje demokracii v Evropě. Dle jeho názoru stál starý kontinent na pokraji rozdělení na dva mocenské bloky oddělené železnou oponou. Tento termín se začal od té doby běžně používat a během studené války jím byly někdy označovány hranice mezi Východem a Západem. Definitivně lze hovořit o rozdělení Evropy železnou oponou až po rozdělení Německa na dva státy v roce 1949. Zajímavost – dva roky před únorovým komunistickým převratem v Československu poukázal Churchill v projevu na to, že ve sféře vlivu Sovětského svazu nejspíše skončí i Československo.

Vyzvěte jednoho žáka, aby nahlas přečetl uvedený text. Následně ponechte žákům čas na zamyšlení se nad otázkami doplňujícími úryvek z projevu. Poté proberte jednotlivé otázky společně.

3. Přejděte k aktivitě č. 3. Nechte žáky kompletovat text formou doplňovačky (metoda rychlého čtení). Ta obsahuje pro usnadnění práce pomocnou tabulku, v níž jsou vynechané výrazy uvedeny vždy v nominativním tvaru.

4. Následuje aktivita č. 4 – Události roku 1948. Zadejte úkol jako individuální nebo skupinovou práci.

5. Přejděte k aktivitě č. 5 – Jsou tato tvrzení pravdivá? Zadejte úkol jako individuální nebo skupinovou práci. Osoby na fotografiích: Harry Truman, J. V. Stalin.

6. K závěrečné reflexi slouží aktivita Historie za zdi muzea ukrytá..., která si klade za cíl představit žákům sbírkový předmět z depozitářů Národního muzea, jenž se vztahuje k tématu předkládaného pracovního listu. V této aktivitě by si měli žáci uvědomit sílu obrazů, jež byla využívána k propagandě na obou stranách železné opony.

Jedná se o typický budovatelský plakát z Československa 50. let 20. století. V jeho levé části jsou vyobrazeni zástupci pracujícího lidu hledící „vstříc světlým zítřkům“ (např. zemědělec opírající se o kosu, dělník atd.) V dálce vidíme kouřící komíny, které odkazují na orientaci východního bloku na těžký průmysl. Na plakátu jsou barevně zvýrazněny dva symboly – československá vlajka a rudá pěticípá hvězda KSČ.

Rozdělte žáky do pracovních skupin a nechte je analyzovat fotografii sbírkového předmětu. Tento úkol jim usnadní otázky, které příslušný obrázek doprovázejí. Po debatě ve skupinách sdělí zástupce každé skupiny zbytku třídy jimi navrhovaný název (otázka č. 4). Učitel zapíše všechny návrhy na tabuli nebo flipchart a třída společně vybere vítězný návrh. Vedte společnou diskusi, při které se pokuste směřovat žáky k zamyšlení nad tím, jaké nové – a pro ně samé objevené – skutečnosti je při tomto úkolu napadly.

7. V případě dostatku času vyzvěte žáky, aby se zamysleli nad uvedenými otázkami. Dle svých zkušeností zadejte úkol jako individuální nebo skupinovou práci. Cílem je vedení žáků k prohloubení schopnosti přemýšlení v souvislostech. K závěrečné reflexi by měla sloužit společná diskuze.

Zdroje dostupné online:

Smetana, V., Sféry vlivu. Mýtus či realita? In: Dějiny a současnost 5 5/2005: <http://dejinyasoucasnost.cz/archiv/2005/5/sfery-vlivu-mytus-ci-realita/>.

Tématu vzniku studené války je věnováno celé číslo časopisu *Dějiny a současnost* (7/2007): <http://dejiny.nln.cz/archiv/2007/7>. Konci druhé světové války se věnovalo celé číslo časopisu *Dějiny a současnost* (5/2005): <http://dejiny.nln.cz/archiv/2005/5> Další odborné studie k tématu vzniku studené války lze nalézt v jednotlivých číslech časopisu *Soudobé dějiny*.

Archiv některých čísel se nachází na těchto stránkách: <http://www.usd.cas.cz/cs/stranky/casopis-soudobe-dejiny/archiv-soudobych-dejin>.

Tento materiál vznikl v rámci projektu „Dotkní se 20. století“, který je financován z prostředků ESF a státního rozpočtu ČR.

www.dvacatestoletí.eu

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ